

izdavačka delatnost forum

SAVA BABIĆ

Forum je prošle godine objavio 32 naslova iz lepe književnosti, a u tolikoj godišnjoj produkciji očito da se može birati šta je izuzetno i značajno. Pre svega treba izdvojiti nekoliko izuzetnih poduhvata i po koje značajno ostvarenje, bilo da je reč o našoj mađarskoj književnosti, bilo o prevodima.

Najvredniji ovogodišnji poduhvat svakako su sabrane pripovetke Janoša Hercega (*Osszegyujtolt elbeszelesek*) u tri toma (1929-1984) na oko 1700 stranica. Ako se zna da Herceg i dalje neumorno piše pripovetke, često se nalaze na stranicama listova i časopisa, onda zadivljuje njegova produkcija koja neprekidno traje: celokupan život pisca se gotovo seli u novele, se zebnjom se može pomisliti ima li on uopšte svoj život, ili pripovetke imaju njega. Hercegov život se pro-novelizirao. Za njega više nema stvaralačkih nedoumica, čega god se takne – poteći će priča, katkada novela, katkada reportaža. Kao da je pisanje izjednačeno s disanjem pisca: opijum rada i dalje traje.

Dobili smo i novu knjigu pokojnog Lasla Gala (*A nagy utazás*) u kojoj nam pažljivo priređivači predstavljaju putopisaca: sve što je direktno vezano za jedno veliko putovanje Gala (čak do Australije) našlo se u koracima ove knjige (reportaže, pesme, pa čak i jedna radio igra). Sada se vidi da je Laslo Gal bio zanimljiv putnik, da se i s ovakvog putovanja vratilo s ispunjenim sveskama, i da je ono što je negda izgledalo kao pesnički »nuzprodukt«, argatovanje, zapravo samo druga strana iste ličnosti, istog pesnika Gala: samo što u ovoj knjizi nije zagnjuren u svoju svakodnevicu, koju je tako umeo da gradi, niti u obračun sa sobom samim, već se izmakao u široki svet pa se lako i zanimljivo kreće po njemu, svestan da ga prave muke na domu čekaju. Kad bismo uskoro kojom srećom dobili i dobar izbor iz Galove publicistike, posle ove knjige putopisa, još jednom bismo se mogli zadiviti mnogostranoj ličnosti, koju bismo tek tada bolje upoznali.

Objavljena je i knjiga novčelaštva Domonkoša (*Onarckep novellaval* – Autoportret s no-

velom), pesnika i romansijera, jednog od najutičelnijih stvaralaca generacije »Simpozion«, koji, na žalost, veoma malo objavljuje. I ova je zbirka zapravo nastala tako što se ovde objavljuju njegove novele rasturene po listovima i časopisima (1962-1978), ali čak i ovako, bez novih proza, vidi se svežina stvaralačkih postupaka instinskog pisca koji ne može da piše mnogo, jer najpre mora da nađe nove oblike, ne može da izdrži ponavljanja sebe. Isto kao i ranije u pesmama, Domonkoš i ovde ne povlači granice među jezicima; njegovi likovi, kao što im se događa u realnom životu, razbacani su i spojeni raznim jezicima pa se njima i služe sasvim prirodno, a pisac time postiže čudne efekte (proza *Glasovi*), iako samom čitaocu otežava kretanje kroz samo delo. Čudno je da je ova knjiga prva zbirka novela ištva Domonkoša!

I drugi »Simpozionovac«. Oto Tolnai, objavio je dve knjige i na taj način ostao i dalje najaktivniji i najplodniji stvaralac ove generacije, za koju se već s pravom može pridenuti ono – bivše. Tolnai je takođe stvaralac koji neprekidno traga i nalazi, ali kao da nema stvaralačkih kriza, kao da nema! On menja rodove i žanrove: kad se negde iscrpi, kad izgleda da ne može dalje, on se »odmara« u drugom području, čas piše poeziju, čas novele, čas romane, pa likovnu kritiku, onda za decu... kao da je istinski neiscrpan. Sada je objavio zanimljivu knjigu za decu – *Rokokokoko*, ali to nije štivo za čitanke, kao što bi se moglo pomisliti. Iako je to neka vrsta dečje poeme u stihovima, Tolnai i ovde pokušava da koristi stih da bi saopštio dekomponovanu epsku materiju: ako danas ovakvi stihovi i ne budu oduševljeno dočekani (deca su navikla na lažno i umiveno rimovanje za čitanke!), sledeće generacije će, sa izvesnošću se može pretpostaviti, prigrliti ovakvu poeziju.

Ali Tolnai je objavio i novu zbirku poezije (*Guokerrago*). Čak i oni koji dobro poznaju pesnika, biće iznenađeni: ne toliko novinom, koliko koncentracijom težine koja je očito skiolila čoveka Tolnaja. Vedar i radan, stvaralac koji se veoma uspešno iskazuje, odjednom iz ovih pesama progovara stešnjen i ophrvan, opsednut i doveden u bezizlaznu situaciju. Očito da mu nije bilo lako, svedočanstvo su ove pesme. Uhvatio se bio u koštac i nosio se, imao je i s kim da se ponese: same pesme su samo maleni ostatak te borbe, onoga što je pesnik izdržao. Ostatak – ali pesme! Srećom, za nas čitaocce je utešno: zbirka ima i drugi deo, *Bukolike*, povratak ukupnoj prirodi; ove pesme su u prozi, ali je bitnije što znače izlaz, i to onaj važniji – ljudski, lični:

jer o umetničkom izlazu, kad je u pitanju Tolnai, ne treba ni raspravljati, uvek je mogao da ga nađe.

Svakako treba pomenuti i mlade stvaraoce. Antal Bogнар je objavio istorijski roman o Halejevoj kometi (*Almok a halalban*), veoma neobičan, maštovit i složen roman u koji je utkana i poetika pisanja, posredovanje i imitacija, tako da autor sebe i ne smatra piscem, već samo čovekom koji je ponešto zabeležio: čitalac je potpuno uvučen u neuhvatljivu igru. Ni roman Atile Balaža (*Szemelvenyek a federes mano emlekireibol*) uopšte nije tradicionalno pisana proza, komponovan od odlomaka, s mnoštvom stilističkih poigravanja – i delo i pisac zaslužuju podrobniju analizu.

Sa stanovništva književno-teorijskog najznačajnija je studija Beate Tomike o malim proznim oblicima (*A pillanat formái*): precizna analiza nastajanja savremene kratke priče, koju bi svakako dobro bilo prevesti. Pažnju zaslužuje knjiga studija i eseja ištva Selija *Protiv erozije (Azberozio ellen)*: samo je manjim svojim delom vezana za kulturu i književnost mađarskog jezika, a većim delom su to opšte, zajedničke teme koje autor dubinski osvetljava i otkriva čitaocima.

Forum nastavlja i s objavljivanjem malih monografija o slikarima: ove godine monografije su dobili Jožef Ač (autori: Stépanov-Siveri-Herceg) i Šandor Olah (Ana Baranji).

Novina je i knjiga od 36 narodnih priča s našeg podneblja, koje su za decu prepričali-napisali osmorica naših pisaca: poduhvat je zanimljiv, ali zahteva pažljivu analizu i ocenu.

Poznat po pažnju koju posvećuje prevodu književnosti naroda i narodnosti Jugoslavije, Forum je i ove godine objavio nekoliko knjiga prevoda. Pre svega, treba pomenuti knjigu Danila Kiša *Enciklopedija mrtvih* u prevodu Janoša Borbelja, zatim zbirke stihova Mateja Matevskog i Slavka Jenevskog, roman Vlastimira Jovičića *Bio jednom jedan čovek* i knjigu studija Danka Grlića.

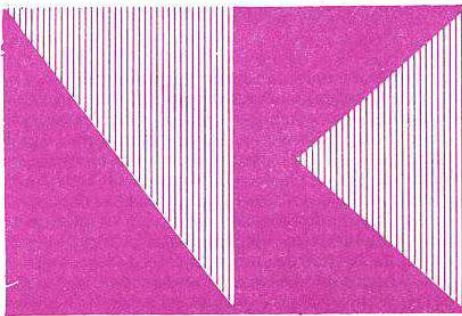
Posebnu pažnju zaslužuje poduhvat reprint izdanja prevoda naše, Vukove narodne poezije Jožefa Sekača iz 1836. godine, kojoj su dodate još dve knjige, studije o Sekačevoj zbirci, Stojana Vujičića i ištva Selija, tako je sto pedeset godina kasnije Sekačeva knjiga prevoda postala dostupna, a on i njegov poduhvat rasvetljeni upravo na početku godine u kojoj se obeležava dva veka od Vukovog rođenja.

srđan vrcan: »od krize religije k religiji krize«, školska knjiga, zagreb 1986. borislav novaković

Domaća sociologija religije izrazito je mlada oblast socioloških istraživanja. Pa, i pored toga, poražavajuće deluje činjenica, da se vrlo mali broj autora kontinuirano, sistematski i na kvalitetan način bavi izučavanjem ove nadasve provokativne i interesantne oblasti. Među malobrojnim autorima, koji ulivaju nadu u bolje sutra, ovoj oblasti, nesumnjivo značajno mesto pripada Srđanu Vrcanu.

Knjiga »Od krize religije k religiji krize« značajna je kako po celovitom i analitičnom pristupu, tako i po aktuelnosti problematike koju razmatra. Celovitom pristupu, ponajviše je doprinelo pravilno shvatanje savremene krize, kao strukturalne, krize koja zahvata sve segmente društvenog života, vršeći znatan uticaj i na religiju. Pritom se kriza savremenog jugoslovenskog društva i pored njoj svojstvenih odlika, ipak shvata kao sastavni deo svetske krize, što omogućava uporednu analizu, koju će autor vešto koristiti.

Pre nego što se upustio u analizu religije u uslovima krize, autor iscrpno ukazuje na glavne odlike stanja religije u predkrizno vreme, na taj način fundirajući ishodište detaljnoj analizi problema sekularizacije, kako u razvijenim industrijskim zemljama, tako i u zemljama tzv. realnog socijalizma. Zapravo, s punim pravom valja konstatovati da centralni problem ove studije jeste razmatranje pro et contra sekularizacije i revitalizacije religije. Upravo, najveći doprinos ove knjige vidim u po prvi put (u domaćoj sociologiji religije), iscrpno obrađenom problemu sekularizacije, doduše u okvirima koje mu pruža izrazito sociološki pristup. U tom kontek-

● nove knjige ● nove knjige ● nove knjige ●

stu stoji argumentovano potkrepljena teza da je u uslovima savremene krize došlo do stanovitog zaustavljanja sekularizacije i stanovite revitalizacije religije. Analogno, tome valja imati na umu da je revitalizacija religije krizni fenomen, ali bi bilo pogrešno izvući zaključak, da će prevazilaženje krize, samo po sebi doći do procesa sekularizacije. Za primetiti je da se gubi vizija budućnosti, kao jedna od glavnih odlika sadašnjosti. Zapravo, jalova sadašnjost ne nalaže mogućnost kompenzacije u »svetloj« budućnosti, prinuđena je da posegne za »slavnim« prošlošću, što vodi jačanju tradicionalizma i konzervativizma.

Posebno, a za nas i najzanimljivije poglavlje, posvećeno je analizi uticaja koji savremena kriza našeg društva ima na religiju.

Osobnost religijskog fenomena u nas jest postojanje više konfesija, čija je uzajamna nesnošljivost, odigrala istorijski negativnu ulogu, upravo dezintegrativnu. Crkva gotovo redovno, poistovetuje nacionalnu i versku

pripadnost, u želji da se reafirmiše kao bitno uporište nacionalnog života.

Naravno, pokušaj reafirmacije ne svodi se i ne ide samo tom linijom. Globalna strategija crkve smera zadobiti odlučujući uticaj na porodicu, školu, sredstva informisanja i masovnog komuniciranja u čemu delimično i uspevaju, sve u cilju osvajanja uloge glavnog kulturnog operatora. Kuriozitet, u odnosu na ateistička očekivanja, jeste činjenica da bujaju one crkve koje su najmanje išle na kompromise s modernom sekularnošću, zadržavajući pri tom dve bitne odlike, konzervativnost i tradicionalizam.

Ono što se autoru ove doista vredne studije može zameriti, vidim u tri stvari.

Prvo, celokupna analiza, sociološki je omeđena, na takav način da filozofija i psihologija religije koje bi mogle itekako upotpuniti sliku stvarnog stanja, ostaju izvan autorova horizonta.

Drugo, autor ne izvlači krajnje konsekvence iz mogućnosti uporedne i sekularizacije i revitalizacije religije. Naime, taj proces kulminacijom ima za posledicu prerastanje ateizma u anti-teizam, a teizma u hiperteteizam (incidentni teizam), za šta kriza stvara povoljne uslove.

Treće, autor izvlači univerzalni zaključak o marginalnom značaju orijentalnih religija i jačanju manjih verskih zajednica (sekti), što se pokazuje samo delimično tačnim primenjeno na konkretno stanje u pojedinim delovima Jugoslavije.

- 1 - Doktorsku tezu iz sociologije religije, u nas, pravi je odbranio Esad Čimić 1964. godine.
- 2 - Na žalost, prevagu imaju oni autori koji se povremeno i s obzirom na složenost materije, površno bave ovom oblašću.
- 3 - Konkretno, u Vojvodini jači je proces revitalizacije religije u sektama, nego u velikim konfesijama.